

ТРИЗУБА: REVUE HEBDOMADAIRE: TRIDENT: UKRAINIENNE

Число 43 (193) рік еп. V. 27 жовтня 1929р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 27 жовтня 1929.

В сьогоднішньому числі «Тризуба» містимо кореспонденцію з Праги про доклад б. сменовеховця члена Кубанської Ради Воропинова. Там дійсно знаходимо кілька цікавих висновків. Ми мусимо ці висновки лише спрецизувати, підкреслити і з цих висновків поробити висновки свої.

Перше — доклад цілковито стверджує, що ціла наша політика шо-до большевиків і з'окрема до поворотництва була цілком вірною. Поворотчанці не знайшли там ні «мирного труда», ні «смысла и цѣли жизни». За винятком, розуміється, тих, хто, загубивши сумління та честь, продалися большевикам. Не всі на це здібні та й не всіх захотять большевики купувати. Їм потрібні люде лише певного сорту. Стосується це не лише «вождів», але і маси, бо хоча й видно з докладу, що рядовий емігрант може жити, але ми знаємо, що багато з тих рядових, хто повернувся, «жити не змогли». Та й чи можуть вони тепер жити, коли таким пишним цвітом розквітає знову терор? Коли економічний тиск переплітається з тиском політичним? Коли силоміць загоняють в колхози? Коли у селянина руйнують до шенту його господарку? Коли знову над мільйонами населення повстає примара голоду? І тут в докладі є протиріччя, що рядовий емігрант може жити там, маюючи в той же час страшну картину життя в совітському раю.

Друге — із докладу цілковито стає ясным, що їхати до дому не можна не лише через те, що т а м загрожують нам злидні, безправність, небезпека особистого існування... Ми не сміємо їхати і через те, що ми — еміграція — потрібні т у т.

Це знову ж твердили ми на протязі десяти років гіркого емігрантського життя. Ми потрібні тут, ми бо — єдина надія тих, що залишилися там. Ми потрібні тут, бо поки-що ми тільки тут можемо вести боротьбу з тими, хто посів землі наші. Можемо організувати суспільну опінію, можемо вільно давати оцінку тому, що відбувається там. Таку роль відвела нам доля і ми мусимо її сумлінно виконати. В тому наше історичне завдання і виправдання нашого перебування на еміграції. Та загальна пасивність, що про неї говорилося в докладі, те очікування допомоги з зовні, — все це на нас, еміграцію, накладає тяжкий обов'язок. І ми мусимо цей обов'язок виконати.

Населення там, по образному виразу докладчика, обезголовлено. Все ліпше, все, що ще здібне боротися, загнане до в'язниць, на Сибір, у Соловки... Кожна більш менш енергійна людина взята «на учот». За кожним її кроком слідкують. Жахливе становище, але тим більше ми — еміграція повинні бути організовані, спаяні, бути готсвими в слушний час прийти на допомогу нашому народові.

Картина, що її намальовано в докладі, робить тяжке, гнітюче вражіння. Але зрештою це все є те, про що весь час писав «Тризуб». Лише це ствердила та людина, що повірила в свій час в можливість мирного перетворення большевизму. в можливість ширшої праці та співпраці з большевиками і гірким досвідом за свою ймовірність заплатила.

На історичні теми.

Те, яким діячам оддають в тім чи іншим келі, будь то цілий нарід, стан, партія, чи яке менше угруповання, найбільшу повагу, кого з їх уславляють герсем, генієм, зразком, гідним вдячності та слави, — часто краще виявляє дійсну природу, погляд та нахил людей, що складають ті кола, ніж їхні офіційно прогослошені гасла та перед людьми вислвлені думки.

Таким улюбленим героєм, зразковим царем, діячем був і є для російського суспільства царь Петро I. Вславляли вони його і в ті часи, коли утворений ним абсслютизм ще не викликав жадного опору у росіян; вславляли і тоді, коли, здавалося, радикальні ідеї поняли усе російське суспільство; визнавали його великим і чільні російські революціонери та радикали навіть за часи революції; єдиного з царів Петра не ганблять і большевики, а у російської еміграції замилювання Петром зросло до неприродних розмірів, і з усього російського суспільства

тільки самі слов'янофіли в минулому не поділяли такого клячіння перед Петром.

А навпаки на Україні як серед свідомої інтелігенції, так і серед селянства до наших часів залишилася зовсім не мила пам'ять про Петра I з-поміж усіх російських царів хіба тільки ім'я Катерини II було на Україні більш зненавиджене.

В цьому виявляється не тільки ріжниця інтересів, але й глибока ріжниця психики двох народів.

Замилування російських радикалів та лібералів Петром I компромітує їхні свободолюбні заяви, викликає сумніви, чи й справді їм такі милі принципи волі, з яких вони роблять своє гасло та за здійснення яких ніби-то боролися. А разом воно виявляє їхні імперіялістичні нахили, що вони, а не потяг до волі, є їхньою дійсною природою.

Справді, чим міг викликати до себе таку повагу Петро I у справжніх поступовців? Російські радикали не раз давали на це відповідь: «Петро I високо зняв міць Росії, перемагав ворогів у війнах, поширив російські володіння, себ-то піддав під російську владу багато народів».

Така відповідь показує дійсну вартість їхнього свободлюбства. За поневолення інших вони годяться на свєсь поневолення.

Правда, вони надають Петрові ще один доробок — ославляють його «просвітителем» своєї держави, та освіта, що запроваджував Петро, була чисто практичною вдачі з одного боку і формальної — з другого.

А власне найголовнішим ділом Петра, якому й сам він надавав найбільше значіння та і діяльності, було заведення абсслютизму в тих особливо перебільшених та прикрих формах, які прибрав він у Росії. Саме він винищив усі інші суспільні сили, які могли обмежувати в цареві самодержавство та сваволю, і скасував усі вільності, які до його ще залишилися у де-яких верств російського громадянства. Само собою це не були, за тих часів і не могли бути, політичні вільності в сучасному їх розумінню. То були вільності певних станів, певних осіб, вільності феодальної вдачі, забезпечені умовами з царем, в яких він чи його попередники були одним з контрагентів, який за одержачі, певно означені права зобов'язувався і певним обов'язком, в тім числі і обов'язком шанувати вимовлені права другого контрагента.

Петро насильством, грабунком зламавши слєво, знищив ті вільності, а часто і людей, що ними користувалися. У крові потопив він права стрільців, зламав права бєяр, поставивши їх в ряд з новим, хоч ще більш упривілейованим відносно людности, та цілком безправним перед царем, станом дворян, знищив права окремих країн і насамперед що вже безпосередне стосується до нас, Україну, яка на Переяславській Раді згодилася коритися тільки до певної міри, тільки на певних умовах і тільки цареві, а не Москві, насильством обернув в частину Московщини. Не міг він остаточно зламати, але в значній мірі таки обкраяв права Запорожців та Донських козаків. Так само поставився він і до церкви. Права церкви не були вимовлені, вони вирости без умови, та церква була силою, що через свого патріярха як не завжди, то часто здєлала затримувати до певної міри царську сваволю. Петро скасував патріярхат і, поставивши на чєлі церкви замість патріярха цілком

залежний від царя Синод, тим самим зробив усю церкву цілком залежною від царя.

Такі замахы царів на право ріжних частин людности своєї держави мали приклад і в історії інших держав, але в Росії вони зроблені були з більшою рішучістю і переведені в значно ширших розмірах, як де инде. Так права церкви, боярства, стрільців були не зменшені більш чи менш, а були скасовані до щенту, і не лише скасовані права і вільності, а знищені і самий патріярхат, боярство, стрілецьке військо. Знищити цілий нарід і великий край, усіх українців і цілу Україну навіть і Петрова лючість не могла, то він скував Україну ланцюгами, прикував до Москви і пустив животіти без прав і без власного життя.

Само собою Петро не був першим і не був єдиним з низки царів російських, що йшли в тому ж напрямі, але він зробив для його найбільше, він дав програм, осяяв блиском військової слави свою шкідливу роботу і впливом його волі гналися дальші російські політики в тому ж напрямі.

Хоч усі ті зламані Петром більш чи менш незалежні від царя та центрального російського уряду сили були феодальної вдачі і вільності їхні і не відповідали сучасним вимогам, але вони таки обмежували абсолютизм, могли змагатися проти його і не тільки на свою користь, а і в інтересах людности. Мався якийсь вплив на його. І в тих державах, де вони не були остаточно переможені абсолютизмом, вони, шукаючи собі допомоги в боротьбі з ним, сприяли поширенню своїх прав і на інші верстви. Англія з своїми феодальними силами, які не скорилися королям, змогла згодом утворити за поміччю їх феодальних вільностей — зразковий для наших часів державний лац і виховати і в державних діячах і в цілій людності подиву гідне розуміння державної справи та традиційну умілість з одного боку керувати, з другого боку — користися та користуватися державним ладом. Це особливо виявилось в тім, з яким спокоєм та гідністю Англія дала згоду на самостійність своїх колишніх колоній та зовсім невдовзі перед тим повойованому Трансваалеві. Росія ж з своїм петровським абсолютизмом та імперіялізмом доробилася до большевизму ще й потягла за собою під його кормигу і всі ті народи, які вона тримала біля себе насильством.

Абсолютизм в дійсності є рідним братом большевизму і своїм ладом та виховуванням в людности сприяливи большевизму нахилів найбільше сприяє його перемозі. І це найтяжче обвинувачення Петрової пам'яті, що він наготовив сприяливі умови для утворення большевицького ладу в Росії. І це воно зробило те, що в наші дні у Російській державі, єдиній на цілий світ, людність дала себе оманити большевикам і сталася в Росії така революція, яка сталася.

Не могло дійти до того зразу по Петрі, на те був потрібний час, та й ще довго по Петрі большевицької ідеології не було ніде. Тоді прокидалися тільки рідні большевизму та не озброєні ідеологією Пугачовщина та інші розрухи. Та влада, збудована і виплекана Петром, хоч і виховувала в людности большевицькі настрої, змагалася проти їх в своїх інтересах та до де-якого часу ще перемагала їх жорстокими утисками. Не давали їм взяти гору і ворожі большевизму звичаї та нахили

оневолених Росією народів, поки протягом віків російське керування пн знесило та не скаламутило їх, хоч на щастя і не могла цілком винищити. Наслідки виявилися аж тоді, коли влада кволіла остільки, що не змогла перебороти один з революційних вибухів, які почали де далі все частіше здійснюватися.

Петро запроваджував свій лад в державі невимовною жорстокістю, підступом, зрадою, а підданців своїх тішив і прихилив до себе, роздуваючи в них хворобливу імперіялістичну пиху військовими перемогами та упокоренням інших народів. В прищеплюванню російському громадянству цих почуттів мав він такий успіх, що російське громадянство глибоко перенялося ними і досі вважає утіху безмежного панування над іншими своїм найбільшим придбанням та ладне обстоювати його всіма заходами без огляду на право та правду та й на ту руїну і лихо, які можуть статися для обох сторін од такої сварки.

Мета своєї зверхности в очах російського громадянства виправдує усі жорстокості та усякі зловживання. Отже не диво, що та частина його, в якій замість цієї, встала нова, так само для неї знадлива мета — заведення комуністичного ладу, так само не оглядається на моральну та правну вартість способів її досягнення і в аморальності та жорстокості пішла ще геть далі свого вчителя — Петра I-го.

Повна відсутність на просторах Російської держави яких будь організованих, певних своїх прав, елементів суспільства, цілковита втрата усією людністю державних навичок та свідомости, що теж є наслідком «Петрового діла», дали змогу цій невеликій групі захопити владу, отуманивши одних, залякавши других, використовуючи розгубленість та невігластво усіх.

Люде моталися, кидалися раз туди, раз сюди, не знали і не розуміли, куди приставати, захоплювалися мрійними завданнями, ховалися від вської боротьби, хоч би для своєї оборони, аби лихо тихо, аби врятуватися, квапилися на чуже — на великі нагороди від большевиків, страчували інших сотнями тисяч, гинули самі десятками тисяч і серед тієї безглуздої метушні, купка большевиків захопила владу.

Такі гіркі наслідки Петрової діяльності не збавляють проте вдячності та захоплення ним російського суспільства, російських лівих чи ще не вбільшій мірі, як російських правих.

У большевиків знов здійснюється хвиля ворожнечі до українства, а серед російських радикалів вона досягає аж такої міри, що воліють краще до віку терпіти большевиків, аніж миритися з відділенням України. Вони віддають навіть певне визнання большевикам за їх оборону єдності Росії, себ-то за ті жоркості та насильства, які ті чинять на Україні. Не вистає у цих ніби поступовців справедливости, щоб перед фактом, що єдність з Росією допровадила Україну до большевицького лиха, освідомивши своє сучасне (коли не давне) відношення до України, нищення якої большевиками вони вітають, зрозуміти, що не диво, що українці хочять визволитися від спілки з ними.

І коли пригадати, як спокійно Англія визнала самостійність своїх колоній, як спокійно, без найменшого гromу зброї, а навіть і без лемен-

ту погодилася Швеція на відділення від неї Норвегії, коли та того за-
бачала, то не можна не визнати ґрунтовної різниці між поступовцем
європейський та російським.

В. Лубенський

Українізація на Кубані*)

На початку окупації Кубані совлада і компартія просто не визнавали тут українізації; її для них не існувало, бо як павно каже «Червона Газета» № 13, 1929 року: «українська проблема була не вивчена, ще не ясно було: чи українізація справді потрібна, чи ні.» Але з часом, спостерігши стихійність розвитку українізації та її об'єднуючу і козаків, і інородних силу, вони починають робити теж саме, що й на Україні, — однією рукою ніби щось і допомагають, а другою тільки шкодягь, а разом з тим намагають-ся сварити між собою різні верстви.

В році 1926 партійна нарада в Краснодарі (б. Катеринодару) визнає необхідність запровадження українізації. Та це не скільки не поліпшило її стану. Весь 1926 рік проходить в різних непорозуміннях. В березні 1927 року нарада секретарів українських секцій райкомів ухвалила, що найголовнішим завданням праці української секції райкомів повинна бути культурно-політично-виховуюча праця серед українського населення українською мовою: 1) підготовка робітників партійців (гуртки при хатах, запровадження навчання української мови в школах рухомих і стаціонарних, 2) вивчення культурно-побутових умов життя українського населення Кубані, 3) створення українського партійного і безпартійного актива, 4) збільшення кількості українських лікпунктів, просування української книжки в маси, 5) організація гуртків українознавства, 6) організація курсів перепідготовки хатачів українців, 7) запровадження більшої плановості в працю українізації школи, 8) утворення мережі українських шкіл вищого типу, 9) розгортання мережі українських профшкіл. Однак і ця постанова мало в чому змінила стан річей. Пояснення цьому треба шукати в тому відношенні адміністраційних апаратів до українського населення, яке друга кубацька округова конференція ВКПб делікатно називає «нездоровим», збачаючи причину його в недостатній увазі до українізації.

Про це ж відношення і про ці умови, в яких провадиться на Кубані українська культурна праця, досить яскраво говорить наприклад, той факт, що завідуючий педтехникумом в ст. Полтавській, член комуністичної партії, протягом року дістав 8 доган і двічі був виключений з партії за ведення роботи українською мовою. Не менше виразне свідощтво завідуючого освітою Кубанської Округи тов. Потапова». В де-яких районах, — каже він, — стан культурно-освітньої праці українською мовою є ненормальним через те, що частина місцевих робітників веде неправильну лінію, яка іде проти українізації. Одні одверто виступають проти неї, а другі ставлять дане питання на розв'язання учням першого ступня (безграмотним) і вживають інших заходів, цілком непотрібних і недопустимих. Другою гальмою в справі українізації є негативне відношення до цього питання керівників освіти, котрі виявляють зайвий російський шовінізм.»

Ще в гіршому стані справа українізації адміністраційного апарату. Не зважаючи на те, що маси вже давно вимагають цього і станичні совіти

*) Див. „Тризуб“ ч. 41(197).

один за другим ухвалюють резолюції про українізацію стансовітів, суда т. д., а урядові комісії констатують, що «в районних і почасти станцихних організаціях керуючий склад робітників української мови не знає, що утруднює масове охоплення роботи рідною мовою і дуже перешкоджає здійсненню наближення апарата до населення», на Кубані і досі не має жадної української адміністративної установи (на Україні ж ще на 1-ше січня 1927 року було виділено з діловодством у відповідній мові 306 російських селсовітів, 228 німецьких, 137 польських, 117 яндівських, 52 молдавських, 47 болгарських, 30 грецьких, 13 чеських, 2 білоруських і 1 шведський).

І це цілком зрозуміло, як що взяти на увагу, що росіяне першенствують в місцевому адміністративному апараті. Наприклад, в 1926 році в районних виконкомах Кубанської округи українці склали 29 відс., а росіяне 66% — відношення львище, майже цілком протилежне дійсному національному складу населення округи, а в Краснодарському горсовіті українців було 3,3%, а росіяни 84%, тоді як в місті українців 33%, а росіяни 28%.

Отже Кубанню править зайшли, чужі їй росіяне, котр як свідчить газета «Молод», «української мови не знають, що утруднює здійснення наближення апарата до населення, і котрі, як додає друга газета. («Червона газета»), «замість того, щоб роз'яснювати громадянам національну політику партії і совітської влади... вороже ставляться до українізації через те, що просто всі вони не розуміють національної політики і висловлюються проти українізації, ставлячи свої власні інтереси вище громадських», а в цьому так далеко заходять, що, як констатус третя газета («Красное Знамя»), «всю українізацію пояснюють каверзами чужої комунізму не-російської з походження частини вчительства та контрреволюційних кулацьких верств козацтва».

Та все ж під тисненням зростаючої національної свідомости українського населення Кубані, російська влада змушена крок за кроком здавати свої позиції. Існування в краї, не зважаючи на найнесприятливіші умови самочинної українізації, якої годі було сподіватися знищити, привело ще перед кількома роками до створення української секції місцевої краєвої організації ВКПБ і українських секцій райкомів. Але обмежуватися цим було вже не можливо і 13-VII 1927 року президія кубанського округного виконкома змушена була ухвалити резолюцію про переведення українізації всього совітського апарату. Та тільки у росіяни в подібних випадках від рішення до здійснення його дуже далеко. Проти українізації висунено було всі вже давно відомі аргументи включно до того, що на Кубані немає української мови, а є своя власна «кубанська». На цілий рік питання повисло в повітрі, поки нарешті 17-VII 1928 р. в Краснодарі на нараді комісії ВЦИК і ЦКК з місцевими партійними та громадськими діячами, не було поховано «кубанську мову», здавалося «по першому розряду» (було вказано, що «кубанська говірка в науковому відношенні є чисто українською і навіть в більшій мірі ніж в місцевостях У.С.С.Р.». Народа ухвалила перевести українізацію школи і всього совітського апарату «прискореним темпом.» На підставі цієї ухвали було створено комісію на чолі з тов. Емельяновим, що до речі зовсім не знає української мови, який в першу чергу було доручено скласти план українізації культурно-просвітніх установ. Таке обмеження завдань комісії в порівнянні з ухвалами наради відразу ж поставило під знак запитання «прискорений темп» українізації.

І дійсно, 27-VII тов. Емельянов виступав на 5-му пленумі Кубанського Окрвиконкома з доповіддю про шкільні справи, в якій про українізацію ані згука. Тільки заатакований інтелепеляцією, в останньому своєму слові він заявив: «питання українізації давнє і складне. Українізація вже прищепилася. 29% всієї шкільної мережі українізовано. Питанням українізації цікавляться і центральні органи. Після довгих суперечок і балачок ясно одне: українська мова одна; окремої кубанської мови нема. Українське населення не протестусе проти українізації... В цьому році ми підійшли до планової українізації Кубані. Всілякі хитання, всілякі спроби дезукраїнізації шкіл — нетерпимі.»

Та, не зважаючи на все те, планова українізація ані руш. Знову почалися сумніви: чи дійсно таке населення Кубані говорить українською, а не «кубанською» мовою? І от в листопаді в Ростові н-Д скликається краєва конференція з участю представників Наркомпроса України.

В оборону «кубанської» мови виступив доцент Краснодарського Педагогічного Інституту Ф. Чистяков, але підтримки не стрінув. Проф. Міртов і доп. Шаля блискуче довели, що мова кубанського населення чистісення українська мова, навіть менше засмічена чужими словами, ніж мова населення Чернігівської, Харківської та Катеринославської губернії, відкіль походять кубанці.

Рятуючи ситуацію, тов. Емельянов запропонував був подбати на племісцит питання: чи треба переводити українізацію чи ні. Але конференція одногolosно відхилила цю пропозицію і визнала необхідним українізувати всі установи, не обмежуючися тільки культурно-просвітніми.

Ця ж сама конференція констатувала, з одного боку, стихійний потяг населення до українізації, якої воно однодушно вимагає на різних з'їздах, пленумах, конференціях і т. д., а з другого, — боротьбу проти неї місцевих партійних організацій і представників влади і в зв'язку з цим загострення національної і соціальної ворожнечі. Нарешті, для обміну досвідом українізації ухвалено налагодити зв'язки з У.С.С.Р.

В кінці грудня бюро краєвого комітету компартії в спеціальній резолюції визначило необхідним: 1) українізувати в районах, де переважає українське населення не тільки школи, а і весь совітський апарат з тим, щоб в сільських і станичних совітах діловодство провадилося українською мовою, а в районних виконкомах і українською і російською; 2) оголошувати всілякі постанови сільських совітів там, де є українське населення, одночасово в двох мовах — українській і російській; 3) взяти заходів, щоб в складі округового і районного активів робітників певна частина їх володіла українською мовою; 4) протягом ближчого року українізувати цілу низку совітів і судових установ; 5) відчинити достатню кількість українських шкіл I і II ступня.

Все це потягло за собою усунення з посади завідуючого освітою кубанського округу тов. Емельянова і утворення крайвиконкомом нової комісії, котра розробила план українізації в 37 районах Північно-Кавказького Краю 965 шкіл I ступня, 561 лікпунктів, 309 хат-читальні та декілько-десятьків профшкіл і шкіл II ступня.

Наприкінці березня 1929 року пленум комісії Краєвого Виконкома в справах національних меншостей, поповнений представниками Краєвого Суду і прокуратури та інших краєвих установ, обговорював доповідь орґвідділу виконкома про планову українізацію совітського апарату в 37 районах краю протягом трьох років і про підготовку для цього на спеціальних курсах відповідних робітників (по 1000 д. що-року).

Сконстатувавши, що досі ще не переведено пояснюючої праці на місцях і в краєвій пресі, що краєві установи досі ще не склали планів українізації, і запропонувавши їм зробити це протягом десяти днів, пленум комісії прийняв за основу план орґвідділу, але з тим, щоб в українських районах були українізовані не тільки совіти, і районні виконкоми, а абсолютно всі установи (суд, міліція, КОВ, кооперативи і т. п.). Крім того, пленум зажадав, щоб пртягом 1929 року було українізовано не 8, а 15 районів і доручив Краєвому суду і прокуратурі негайно взятися за переведення роботи по судах на українську мову.

Через кілька днів під час III Краєвого З'їзду було утворено спеціальну нараду делегатів з'їзду з приводу українізації. На цій нараді делегати одногolosно вимагали негайної українізації. Як реагував на це питання сам З'їзд, — не відомо. Преса мовчить, а п. Чапала Федір, редактор «Червоної Газети» і великий прихильник українізації, що сам брав участь в вищезгаданій нараді, обмежується в своєму часопису (ч. 14), невиразною фразою, що українське питання обговорювалося і про здійснення українізації є «відповідні вказівки в резолюції З'їзду.»

Все це добрі наміри і побажання, а що ж в дійності?

Місцева преса за останні місяці реєструє випадки відмовлення робітників освіти працювати на українській мові. «На русском языке лучше заниматься, он более нужен» (ст. Канівська); «украинизация это ненужная для нас роскошь» (ст. Спокійна). В ст. Раєвській місцева влада не платить українізованій школі належних грошей через те, що вона українізована. В ст. Старощербинівській завідуючий школою агітує проти утворення в шолі 5 українського гуртка.

В ст. Новоминській і Мінгрельській начальство відмовляє, не зважаючи на вимоги батьків і учнів, в українізації старших гуртків школи.

В ст. Андрівській женуть з посад учителів, що знають українську мову, а призначають таких, що її не знають. В школі села Ново-Кубанського на другий рік навчання переходять з української мови на російську, всупереч волі місцевого населення.

По всьому краї уперто не виконується розпорядження відповідної влади про те, що по школах, де українців не менше 30 %, мусить викладатися українознавство. Ще рік тому Наркомос зробив розпорядження, щоб на всіх відділах Кубанського Педінституту вчили українській мові, але місцева влада так і не виконала цього.

Подібне ж твориться і на других ділянках місцевого життя. В ст. Новомишастівській відмовляються поповнювати бібліотеку українськими книжками, в Краснодарі центральна бібліотека ім. Пушкіна, яка що-місяця дурно дістає українські книжки, просто ховає їх. По хатах-читальнях, ігноруючи жадання відвідувачів, відмовляються передплачувати українські часописи, а місцями агітують навіть проти приватної передплати їх.

В ст. Кореньовській в стансоветі не бажано балакати з населенням українською мовою, а в ст. Новомишастівській голова виконкома не приймає заяв, писаних українською мовою і т. д., і т. д.

Та все-ж дерусифікація краю переводиться силами самого населення, що далі, то все глибше її ширше, і люде по-за начальством самі собі дають раду. На відсутність українських театру та клубів населення Кубані відповідає організацією численних українських аматорських труп, хорів, оркестрів. Майже в кожній станиці існує драматичний гурток; в Краснодарі їх до 10.

Між иншим помічається надзвичайне зацікавлення бандурою. Створено де-кільки гуртків бандуристів, а при Краснодарській консерваторії організується клас гри на бандурі. Один з таких гуртків протягом 8 місяців в 1928 році дав по станицях і селах краю з великим успіхом по-над 200 концертів.

Відсутність українських бібліотек компенсується зростом купівлі української книжки, часто-густо в складчину.

Дуже захоплена українізацією молодь. В ст. Полтавській студенти Педтехникума організують український лікпункт і пропускають через нього коло 600 неграмотних. В цьому напрямі працюють по багатьох станицях старші учні місцевих шкіл; вони ж організують стінні українські газети та групи сількорів і скрізь, де тільки провадиться національно-культурна праця, беруть в ній найдіяльнішу участь.

Останніми часами утворився гурток українських кубанських письменників (до 20 душ), що є автономною секцією Північно-Кавказької асоціації пролетарських письменників.

З неволі пішов московський уряд і компартія на українізацію Кубані, і зараз вони самі добре не знають, як їм далі бути в цьому «проклятому питанні»: не допомагати українізації, поборювати її — зле, помагати — лихо, а зовсім не звертати на неї уваги, то ще гірше. Раніше говорилося, що українізація — це власне лише метода підхода партії до мас і с частиною їх геніяльного винаходу класової національної політики. А тепер чуємо, що українізація — стихійний процес і що вона «не тільки метода підходу партії до трудових хліборобських мас, вона ставиться ширше, її потрібно використати як методу прискорення культурного розвитку українського населення краю» («Червона азета», 1929, р. 13).

Спочатку вони твердили, що в українізації заінтересовані лише неза-

тожні і то головним чином не козаки, т. з. іногородні, а теперз жахом конматують, що стихія її заливає і куркулів-козаків, і буржуїв-іногородніх, і їх обвинувачується у всіх гріхах українського шовінізму і націоналізму. Не вільні від тих обвинувачень і середняки. Це все загрожує перспективами об'єднання населення, а кому від такого об'єднання буде лихо, цього доводити не треба. Через те зараз уже лунають заклики «активно провадити жорстоку боротьбу з класовим ворогом, хоч би він був тричі українцем» (ibid).

Та тільки московська влада з компартією всіх своїх ворогів на Кубані не долічила і їм поспішає на номіч союзничок, сам наркомос України тов. Скрипник. В своїй статті, надісланій «Червоній Газеті» з нагоди її трьохрічного ювілею, він радить (в ч. 17-18) «носити боротьбу проти закордонної кубанської української емігрантщини, її відживлення за кордоном свідчить про те, що український куркуль на Кубанщині відживляється і починає боротьбу.»

Удєствива «Червона Газета», звичайно, обіцяє додержуватися «чисто класової лінії» в питанні українзації Кубані (ibid), але чи довго доведеться цю лінію тримати?..

Цього року надзвичайно жваво і піднесено пройшли Шевченківські дні. Не було станиці, не було села, взагалі скільки небудь залюдненого пункту, де б урочисто не святкувалися ці дні, збираючи на концерти, вистави, реферати, академії сотки і тисячі людей. Не обійшлося, звичайно, без інцидентів. Наприклад, в ст. Павловській, коли при перших згуєях «Заповіту» вся зала піднялася, секретар партосередку, голова стансовітуп, секретар нарсуду і члени райвиконкома, не скинувши шапок, на вимогу присутніх встали, відповідали; «Вы — українці, ну и стойте»...

Подаючи цей факт «Червона Газета» глибок одумно і многозначно дода, від себе: «отакі чудаки.»

Стриманність в оцінці надзвичайна і вона, на нашу думку, свідчить при те, що наближається той час, коли Кубань знайде в собі і сили й уміння примусити отих «чудаків», що зараз сидять по всіх її закутках, не тільки встати, але й назавжди залишити її хату...

II, Сулятицькнй

Доклад б. сменовеховця Воропинова.

(Лист із Праги)

4 червня 1922 р. в російській сменовеховській газеті «Наканунъ», що в свій час виходила в Берліні, з'явилося «письмо к кубанцам бѣженцам». Цей лист підписали голова Кубанської законодавчої Ради Л. Бич і члени Ради: Воропинов, П. Макаренко, Л. Белашов. Там же була уміщена заява двох других членів Ради: С. Крикуна та Г. Сокола про те, що вони цілком приєднуються до листа Л. Л. Бича і інших кубанців». Лист цей закликає кубанців-емігрантів повертатися до дому, на рідні Кубанські степи, що два роки перед тим були завойовані більшовиками і звідки викинуто було на вигнання і уряд Кубані і її армію і масу цивільних біженців.

Кубанцям автори відозви казали: «пора по домам, к мирному труду. Мы зовем вас это сдѣлать»...

Кубанців вони запевняли: «на основаній многих данных, мы можем ду

мать, что жизнь на Кубані, как і во всей Россіи, начинает входить в болѣе нормальныя условия, что полоса катастрофических потрясеній уже пережита, что, если не будет новых вооруженных вторженій и вмѣшательств со стороны, окончательное замиреніе жизни наступит быстро і что личная безопасность будет гарантирована возвращающимся домой»...

Кубанцям вони обіцяли: «у васъ будетъ цѣль і смыслъ жизни, тогда какъ здѣсь, на чужбинѣ вы только «перекотиполе»...

Це був один із перших виявів організованого, можна сказати, офіційного і до певної міри ідейного сменовеховства.

Кільки сот кубанців козаків послуухались поради членів Ради й поїхали. Невідома їх доля, але є певні підстави думати, що далеко не всім їм було «гарантовано безпечність», що багато з них зазнали в'язниці, Соловків, концентраційних таборів. Декого і розстріляно.

Із тих, хто підписав відозву, поїхало лише четверо. П.п. Бич та Макаренко залишилися на еміграції. А з тих, хто поїхав, не всім однаково поталанило. Пан Крикун, а кажуть і Сокол, знайшли «смысл и цѣль жизни» на службі в ППУ. Белашова заслано в Архангельську губ. — там працює в якомусь маленькому місті в кооперації. Воронцов після 6½ років перебування в СССР утік закордон.

За ці 6½ р. п. Воронцов, як він каже, зазнав і в'язниці й висилки. Останній рік він перебував на нелегальному становищі і паренті не вигримав і через Одесу утік до Румунії, а звідти до Чехії.

Доклад Воронцова на тему: «Внутреннее положение СССР на 1. июля 1929 г.» улаштували три організації «Общечастный с.-х. союз», «Студенческая станция», і «Общество Кубанцев». Доклад відбувся в Студенцькому домі при великій кількості слухачів (не дивлячись на те, що вступ до сайі був платний). Докладчик говорив більше 3-х годин і все ж цією темою не вчерпав і за браком часу примушений був значно скоротити свої інформатії.

Треба сказати, що майже нічого нового ми не почувли. Все, про що по відав п. Воронцов, ми й раніше знали, чи з большевицької преси, чи з листів, чи з оповідань тих, хто раніше приїздив. Але відомості про життя в СССР було подано в такому, можна сказати, конденсованому вигляді, всі явища совієського побуту були так уміло пов'язані одне з одним і висновки, до яких прийшов докладчик в кінці свого оповідання, були такі цікаві, що доклад було вислухано з надзвичайною увагою.

* * *

Докладчик починав своє оповідання з перших вражінь, які він одержав, коли прибув до Новоросійська. Звмерле життя, обідрані, голодні люде, навколо біда та злидні. Різкий контраст з містами Західної Європи, які недавно залишив докладчик. Вражіння тяжке, гнітисче... Потім ростовська та новочеркаська в'язниця — майже відразу після переїзду. Докладчик спостерігає в тюрмі т. зв. «політичних бандитів». Це рептики повстанців, з якими ще боролася тоді совієська влада. Відношення влади до них значно гірше, ніж до карних злочинців. Розстріли на кожному кроці. Навіть убивців, що мали на своїому сум'яттінню по десятку душ, не карається так жорстоко, як цих «політичних бандитів». До перших же вражінь докладчика відноситься й те, що він помітив у цілої маси населення: велике напруження трудової енергії, бажання мирної спокійної праці, стремління надолужити те, що було втрачене за часів війни та революції. Коли б, каже він, замість большевників у Росії був інший уряд, який зумів би дати вихід цьому стремлінню, країна осягла б великих успіхів в справі господарської відбудови. Але большевики з їхніми принципом державного регулювання цілого господарського життя зв'язували цю народну енергію.

«НЭП» — це все ж була спроба піти на зустріч цим народним настроям. На «неп» населення відповіло збільшеним темпом господарського життя у всіх його галузях. Особливо швидко відбудувалася дрібна торгівля, дрібний промисел та сільське господарство. Хлібороб виявив надзвичайну енергію. Робоча худоба, машини використовувалися до останнього ступня. Посівна площа значно зростала. Хліб пішов на ринок.

Державні зсипні пункти не встигали його приймати. Допущена була приватна купівля хліба. Запрацювали елеватори на портах. Це був період піднесення, розквіту. Економіка впливала на політику. І політичний гніт слабів. Навіть при виборах до совітів населення проводило того, кого воно хотіло, а не лише осіб, на яких вказувала влада. Послабшав тиск і в професійних союзах і в коопераці. Так в с.-г. кооперативах, де працював сам докладчик, встановився модус, що до органів правління обирається лише для проформи — по одному комуністу, а решта тих, хто дійсно має служити кооперації, а не комуністичній партії. З'являлась надія, що коли розвиток подій піде й далі таким напрямком, то можливим буде мирне перетворення большевизму. Большевики займають те місце, яке їм належало б, — однієї з політичних партій. Але це зрозуміли і самі большевики. Їм зовсім не хотілося залишитися «за бортом». До того ж вождям потрібно було рахуватися з настроями партійних мас. Большевизм був розрахований на світову революцію. Партійні маси виявили величезне напруження енергії, принесли багаті жертви. Вони чекали, що приїде світова революція, а з нею на допомогу приїде західно-європейський пролетаріят. Але ці надії завели. Повстала загроза, що большевизм буде задавлений із середини селянством, що зростало на силі й організованості. Усі ці побоювання й дали ґрунт для т. зв. лівої опозиції. Ідея Троцького — використати та визискати селянина, індустріялізувати в найкоротший термін країну, кинути засоби для підтримки революції в Китаю і тим врятувати як ідею світової резолюції, так і російський большевизм. Цікаво те, що селяне скорше симпатизували Троцькому, ніж Сталіну. І коли їм з'ясувати, що, мовляв, Троцький же хоче здрати з вас все, що тільки у вас є, на це давалася досить несподівана відповідь: що ж, чим гірше, тим ліпше — скоріше кінець.

Сталін в боротьбі з Троцьким використав його ідею і курс большевицької політики різко повернувся на ліво. Почався «протинеп». Спочатку нажим на «частника». Приватна торгівля ліквідується і з'являються черги у кооперативних склепів. Починаються примусові хлібозаготівлі. Під претекстом шукання зброї або самогону, по клунях та хатах шукають хліб. Потім — улаштовують «показні» процеси за переховання хлібу. Процес кінчається присудом од одного до трьох років в'язниці, висилкою. Ці методи примусового викачування хлібу під загрозою суда дають певний ефект. Хліб у населення забирається. Докладчик оповідає про випадок в станиці Невино-миській. 80-літній дід на протязі де-кількох років зробив запаси хліба щось коло 150 пудів на той випадок, коли не в силу вже буде працювати. Хліб цей у нього знаходять. Суд. Конфіскація. 6 місяців в'язниці. Потім все ж змидувались і заплатили йому по 95 коп. за пуд.

«З а й о м з а к р е п л е н я с е л ь с ь к о г о х о з я й с т в а». Називають його «займом розорення с.-хоз». Розповсюдження облігацій позики закінчилось грандіозним скандалом. Большевицькі прислужники переборщили. Кажуть, що навіть в червоноармійських частинах почались заворушення. Позика, по ідеї добровільна, була в дійсності примусовою. Щоби накинати облігацію, вживалися різні заходи, до загрози смертю включно. Один селянин в станиці Лабінській продав молотилку, коней, але все ж у нього не вистачило, щоб заплатити за облігації. Нарешті він збожеволів... Врешті де-то із таких завзятих збірочів позики попав на лаву підсудних. Большевики і тут улаштували «показний процес». Розтрубили по часописах, що це мовляв сов. влада карає тих, хто шкодить її авторитетові. Двох присудили до розстрілу. Докладчик був в Армавірській в'язниці, куди привезли цих засуджених. Умістили їх у камери для смертників, але зараз же туди з'явилися прокурор, комендант в'язниці і улаштували п'янство. Навіть допущені були жінки. Видно було, що присуд — комедія. І дійсно, потім прийшло помилування, їх перевели до Новочеркаську, звідки, мабуть, і випустили на волю.

«С а м о о б л о ж е н і е». По закону воно має переводитися лише по ухвалі зборів громадян, віча. І на селах ці ухвали були зпочатку різко негативні. Тоді вживається інший метод. До села вночі приїжджають «уповноважені». Викликають вони 5-6 селян, що користуються особливою пова-

гою, яких на селі слухають. «Мусиш бути за самообложеніє, або...» На другий день віче «ухвалює» самооподаткуватись. Коли ж знаходяться протестанти, їх беруть на замітку, арештовують, обвинувачують в аґітації проти совітської влади і врешті — від 6 міс. до 3-х років в'язниці з суворою ізоляцією.

Цей тиск на селянство приводить до занепаду сільського г-ва, скорочення посівів. Це є ґрунт для виникнення т. зв. правої опозиції. Селянство гостро незадоволено і висловлює це незадоволення, відверто лаючись. Кружляють чутки про повстання червоноармійських частин. Зрештою ці чутки — докладчик їх чув в різних варіантах — але по одному шаблону-ві — можливо, що розповсюджують самі агенти влади, щоби подивитись, як населення реагує. До таких методів большевики звертаються дуже часто.

Через недорід 1927 р. рік 1928 пройшов під знаменем голоду. На Кубані селяне їли замість хліба кукурудзу і ячмінь, — явище, яке можна було бачити лише при великих недородах 1892 та 1921 років.

З е м е л ь н е п и т а н ь я. Із приватновласницьких земель до рук селян перейшла лишень невелика частина. Решта панської землі відійшла під совхози та колхози. Енергійно провадиться переселенська політика. Але відношення місцевого населення до переселенців скрізь дуже вороже. Це докладчик спостерігав у Азербейджані по відношенню татар до росіян і українців, що поселяються на муганських землях. Теж саме на Кубані, куди переселяються найбільшій селяне, головним чином з Білорусії. Влада не може їм нічим допомогти — ні худобою, ні реманентом. Землевлаштування на Кубані досі не переведено. Ті із «іногородніх», що раніше займалися хліборобством, землю одержали. Докладчик з задоволенням констатує, що між хліборобами — казакками та «іногородніми» нема вже такої ворожнечі, яка була раніше, навпаки, спільна боротьба проти всіх заходів совітської влади їх об'єднує. Дуже часто почути між «іногородніми» та казакками такі балачки: «ну що ж, козаки, починайте ви (боротбу (проти совітської влади), ви завжди зачинали», а козаки відповідають: «досить уже з нас — тепер починайте ви, а ми вас підтримаємо».

Н а ц і о н а л ь н е п и т а н ь я. Ніякого СССР, як союзу вільних держав, нема. Є «єдина неділіма». Армія в руках центрального командування. Цікавий приклад — обезбросня Дагестану. Москва вирішила забрати зброю у населення «автономної» Дагестанської республіки. Послано було війсьکو. Але навіть голова Республіки — Кармазов — не знав про заміри центру. З протестами він вилетів на аероплані в Москву. Але нічого зробити не міг. Правда, Бубнов — комісар совітських військ — надто вже нетаговтий, був відкликаний, але обезбросня було переведено.

А все ж треба віддати належне національній політиці большевиків. Вони задовольняють національне самолюбство і своїми уступками на полі культурному забезпечують собі політичне панування. Цікаво — чим менша народність, тим більше большевики витрачають на її культурне будівництво. Це для того, щоби з найменшими в абсолютних розмірах засобами, одержати найбільший ефект. До таких фаворизованих народів на Кавказі належать: карачаївці, балкари, кабарда, уже менше черкеси. Особливо сприяє совлада карачаївцям — їм навіть нову столицю вибудовано. Одночасно переслідуються і політичні цілі. Карачаївці при розмежуванні земель з Кубанцями одержали всю гірську полосу. Як би на Кубані населення повстало, то гори — запілля, були би заняті карачаївцями, які б тягнули руку сов. влади.

Що до великих народів — Азербейджан, грузини, українці, — то тут становище залишається таким, яким воно було і до революції. Це є «окраїни», «колонії», які визискуються так, як визискувались раніше. Дрібними подачками тут не поможеш.

Докладчик констатує збільшення сепаратизму. На Кубані сепаратизм захоплює не тільки козаків, але і «іногородніх».

Відношення сов. влади до козаків дуже несприятливе. Козаки ще й досі несуть на собі репутацію ворогів сов. влади. Влада їм не вірить, боїться. Провадиться політика пригнічення, особливо в галузі народньої

освіти. Нових шкіл не будується. Місць по школах бракує. По — за школам залишаються козацькі діти. Шлях до технікумів, вузів для козаків утруднений. До 1924-25 р. козаків брали в регулярні війська, переважно до кавалерії, але політвихова, що переводилася в армії, до козака не прищеплювалася. Тому в останні часи козаків до регулярних частин уже не беруть. Так само через командні курси з козаків перепускають лише партійців. **С т а п о в и щ е р і ж н и х в е р с т в н а с е л е н н я .** Найбільші вигоди має робітник. Але й його становище цілком безправне, як і решти населення ССРСР.

Інтелегенція найбільше пригноблена. Матеріально, порівнюючи з селянством, вона забезпечена краще, але перебуває в повній залежності від влади. Один торговий робітник в Одесі так сформулював це положення. Мова зайшла про те, що більшовики вивозили цукор — грузили пароплав до Поті, але це для Закавказзя, де цукру нема (як раз докладчик приїхав з Закавказзя), але на експорт для Персії. Бо потрібні гроші, потрібна валюта. І от що казав робітник: «У нас тепер так, коли голодний, то кашки, що ситий, та ще кашки, що нагодувала тебе сов. влада».

Мовчати мало. Повинні ще й хвалити. Інакше вважатимуть за елемент, ворожий до влади.

Дрібна буржуазія — торговці та промисловці — пограбовані, матеріально знищені. Ремісників влада хоче прибрати до рук, організовуючи їх в колективи.

Найтяжче становище селянства. На нього лягає весь тягар експериментів сов. влади. Селянське господарство руйнується, селянство бідніє. Воно недоїдає, не може справити теплого одягу.

П і д с у м н и . В Росії нема ні однієї класи населення, яка була б активним прихильником сов. влади. Настрій маси — виразно ворожий до більшовиків. Тому не дивно, що там ростуть «пораженчеські» настрої, особливо серед селянства. Часто можна чути такі запитання: «Та коли ж вже кінець? Що ж там роблять рійні англійчане й французі?» Але на позстання з середини розраховувати тяжко. Населення тероризовано, обезброєно, обезголовлено. Ті, хто міг би бути провідниками або сов. владою куплені, або так пригноблені, що нічого робити не можуть. Влада вживає такого методу. До тих людей, що можуть уявляти яку будь загрозу для неї, «пришвицьється делю», як там кажуть. І, або суд, що виносить такий присуд, якого хоче влада, або в порядку ПІУ — арешт, в'язниця, висилка. Керують) елементом нема. Селянство дезорганізовано і дезорганізується. Серйозний рух може повстати лише від зовнішнього удару, — тоді мобілізація, а населення таким чином матиме в своїх руках зброю. Поки, що внутрішні заворушення засуджені на неуспіх. До того ж і більшовики самі часто вживають провокації, щоб виловити незадоволений елемент. Так в Баталпашинському відділі певний час роз'їжджав по станціях один полковник, організовував повстання. Потім цей полковник десь зник, а на місце його з'явився агент ПІУ, що позаарештовували легковірних.

Опора сов. влади ПІУ, поліція, досить дисциплінована армія і, нарешті, кадри компартії. Компартія воснізується. Комсомольці вже навіть одягли військовою формою.

Рік 1928-29 теж неврожайний рік. Недородом захоплено весь південь України і північний Кавказ. Там становище буде гірше, ніж в минулому році, бо запасів хліба вже нема. Забрані або з'їдені за недороду минулого року.

Сов. Росія знаходиться на історичному поворотному пункті. Досить серйозних зовнішніх сутичок і там почнуться події.

Докладчикові ставлять ряд запитань.

Р е л і г і я . Докладчик стверджує збільшення релігійних настроїв, що іноді виявляються у формі сектантства. Навіть робітників де-коли ставлять опір антирелігійній політиці більшовиків. Ця політика змінилася своєю надзвичайно грубими формами боротьби з релігією. Тепер переводиться у вигляді закриття церков, антирелігійної агітації і т. и.

В і д н о ш е н н я д о е м і г р а ц і ї . Населення чекає від емігра-

ції активності. Люде запитують «що ж там роблять наші?» Взагалі у нас елення розвинулась пасивність, а в зв'язку з тим надії на сили зовні.

М а й б у т н і й р е ж и м. У старих ще не вмерли мрії про царя. Кружлять різні легенди про Миколу II. Але нема жадних підстав думати про реставрацію монархії. Можливість бонапартистського перевороту, а в зв'язку з цим і монархічного устрою все ж не виключена.

П р о у к р а ї н і з а ц і ю н а К у б а н і. Докладчик мало поінформований. Чув лише, що сов. влада буцім то сприяє українізації.

Я к в і д н е с л о с ь н а с е л е н н я до відозви про поворот і до тих, хто вернувся? Докладчик чув, що відозва була видрукована в большевицьких часописах. Але не знає, наскільки це певно. Що до відношення населення, то суспільно-громадське відношення в совітських умовах не виявляється. Так, окремі люде авторів відозви не осуджували, лише знаходились неблагогаразумним повертатись вождям. Рядовий емігрант, повернувшись, може язнити. Про долю Балашова, докладчик чув ще на Кубані, що до Кришчуна і Сокола, то він девідався і про їхню «діяльність» лише темер.

П р и к і н ц і дозладчик підкреснив, що не вважає відозву від 1922 р. помилкою. Заклик їхати до дому не означав припинення боротьби (?) Відозва лише застерігала проти авантюристських спроб боротьби з большевиками шляхом внутрішніх повстань, засуджених на неусіях.

15. X. 1929 р.

«3».

З життя й політики.

— Актуальність селянської проблеми. — Про творчі можливості селянства. — Селянство на Україні. Перспективи селянських виступів.

«Уламки української контрреволюції, знайшовши притулок за кордоном, згадуючи своє жалюгідне минуле, невдалу спробу здійснити свою владу, будують всілякі теорії про те, що носієм і рятівником ідеї української буржуазної державности є селянство». (Ст. Косіор. «Українізація і завдання КІБУ». «Більшовик України», ч. I. 1929 р.), — так характеризує теперішній секретар комуністичної партії ті ідеологічні настрої і шукання які під теперішню хвилю виявляються серед еміграції:

Цій характеристиці, коли усунути з неї спеціальну большевицьку фразеологію, не можна відмовити в правильності. Дійсно, останні роки серед еміграції позначився збільшений інтерес до селянської проблеми на Україні, до тих шляхів, якими треба йти, щоб забезпечити селянству на Україні належне йому місце. Рівнобіжно із зростом актуальности селянської проблеми на Україні, із зростом інтересу і уваги до неї на заході, серед української еміграції так само виявляється збільшення інтересу до цієї справи. На совітській Україні селянська справа вже стала вісю тою, коло якої обертаються і розгортаються всі події. Стає ця справа поволі так само в осередкові ідеологічних емігрантських шукань. При цих умовах і обставинах не можемо й ми не приділяти їй уваги. Хочемо виділити певні головні моменти усієї великої і складної проблеми, навіязуючи свій виклад до питань про творчі сили українського і національно-державного будівництва, яке ми порушили в одному з наших чергових оглядів.

Коли підходити до питання про ту роль, яку може і мусить відіграти селянство в майбутньому на Україні, доводиться у першу чергу спитатися

на тих поширених збобонах, які зв'язані з самою постановкою цієї про-
блеми. Аж до теперішнього часу, як спадщина минулого, існує погляд-
згідно з яким селянству відмовляється в самостійному значінні в держав-
ному і національному розвитку; є воно, мовляв, такою своєрідною
соціальною групою, яка засуджена на те, щоби бути знаряддям для других
клас, щоб являтися для них тим гарматним м'ясом, за допомогою якого вони
можуть здійснювати свої власні класові ідеали і домагання. Цю аргумента-
цію з часів plusquamperfectum-а повторює, між иншим, в своїй полеміці
з «уламками української контр-революції» також і вже цитований нами
вище Ст. Косіор. «Вони, — каже він, — прекрасно знають, що будь якого
самостійного шляху розвитку селянства бути не може».

Погляди подібного характеру мають за собою дуже давнє минуле.
Можна констатувати, що кожен раз, коли на кон громадського життя
виступали нові соціальні групи, завжди висовувалися погляди і концепції,
які відмовляли тим новим соціальним групам в державно-творчих здібнос-
тях, в можливості відігравати самостійну творчу роль. За часів великої
французької революції, коли, як державно-творчий чинник, виступила бур-
жуазія, ідеологи феодальної шляхти сподівалися від того повної загибелі
культури й цивілізації з огляду на те, що та нова сила, яка претендує на
керування державою, організаційно позбавлена державно-творчих моментів.
Пізніше, коли на кон політичного життя, як самостійний чинник, вичав
виступати пролетаріат, його виступи з боку низки представників буржуазної
ідеології, знаходили таку саму оцінку, яку колись мали виступи буржуа-
зії з боку ідеологів феодальної шляхти. Селянство, як самостійна політична
сила, на арену громадського життя виступило пізніше від інших соціаль-
них груп. Щоб набути здібности до самостійної політичної акції, воно з
початку мусіло піднятися з того культурного і господарського занепаду,
в якому воно перебувало за часів кріпацтва. Через те й досі повторюють
аргументи про нездібність селянства до самостійної політичної ролі,
які могли мати притосовання до селянства часів кріпацьких чи часів, що
були безпосереднє після знесення кріпацтва, але які не можуть стосува-
тися до модерного селянства. При світлі подій двох останніх десятиліть,
а особл. во в світлі подій післявоєнного десятиліття, аргумент про нездіб-
ність селянства відігравати самостійну творчу політичну роль вже не по-
трібує спростовання. Його треба тільки відзначити, як ілюстрацію того,
як теорія в інтересах заховання догми пограбляє не звертати уваги на ті
процеси, які відбуваються в реальній дійсності. Не можна повторювати
старих фраз про непридатність селянства до самостійної політичної акції,
коли в цілій низці країн в повенні часи маємо факт засновання і успішного
розвитку самостійних селянських партій, коли в цілій низці держав ми були
свідками функціонування урядів, в яких представники селянства відігра-
вали визначну роль.

Коли ми являємося свідками ренесансу селянства на Заході, коли там,
де його господарське значіння є не таке виключне й значне, воно починає
відігравати самостійну політичну роль, на Україні при особливостях нашо-
го господарського і соціального укладу, роль селянства не може не бути
основною й рішачою. Не будемо приводити загально відомі цифр про
кількість селянства серед загальної маси населення України, про роль
сільсько-господарської продукції в загальному білянсі українського
народного господарства. Спинімося на тій лінії, яка визначає політику
совітської влади за весь час її існування, яка особливо яскраво виявилася
за останні роки. Ця лінія увесь час носить яскраво висловлений антиселян-
ський характер. Коли говорити про конструкцію совітськ их державних ор-
ганів, вона збудована так, що селянство в них має мінімальне представницт-
во, яке в найменшій мірі не відповідає його чисельному і господарському
значінню. Коли мати на увазі ту організацію, яка має фактичну владу в
державі — комуністичну партію, — мусимо констатувати, що доступ се-
лянству до неї — навіть ніби протегованому совітською владою середняко-
ві та незаможникові — у високій мірі утруднений; існують відсоткові нор-

ми зросту партії, які мають на увазі забезпечити переважаючий вплив в партії не-селянських елементів. Що торкається господарської політики совітської влади, спеціально в останньому її Сталінському виданню з її форсованою індустріалізацією і колективізацією в області сільського господарства, — вона безпосередньо скерована проти селянства, переводиться його коштами і засобами.

Виявляється цілком безнадійною і утопічною думка про можливість ліквідації певного політичного режиму в той час, коли та соціальна група, проти інтересів якої він упершу чергу скерований, є пасивною і аморфною, є нездібною до самостійної політичної акції. Так само є безнадійною і утопічною думка про можливість збудовання якогось тривалого політичного ладу при політичній аморфності тої соціальної групи, яка відіграє по своїй чисельності і по своєму господарському значінню в країні рішаче значіння. Для України такою основною соціальною групою є селянство.

Спинимося на питанні, яке при нашій степені поінформованості про відносини на совітській Україні, уявляє найбільші труднощі для розв'язання. Коли загалом справа про ту роль, яку мусить відіграти селянство в майбутніх подіях на Україні, є цілком ясною і визначеною, повстає питання про те, оскільки теперішнє селянство в теперішніх умовах підготовлено до тих завдань, які перед ним стоять. Не може не бути це питання в силу своєї складності таким, на яке трудно дати категоричну відповідь. Можемо ми лише згрупувати ті факти, які промовляють за і проти. З початку виділимо факти, так би мовити, позитивного порядку, факти, які промовляють за наявність активності і підготовленості селянства. Минуло нашого селянства сприяло тому, що воно навіть в найгірші часи не перетворювалося в цілком аморфну, пасивну масу. Недовге, рівняючи, існування кріпацтва, наявність серед селянства груп, які ніколи не знали поміщицької влади, існування традицій козаччини і гайдамаччини, — все це сприяло тому, що українське селянство в колишній Росії завжди відрізнялося своєю активністю і здібністю до організації. Високий, рівняючи, рівень культурності, якого селянство досягло майже виключно власними зусиллями в хліборобстві, розвиток кооперативного руху на Україні перед війною, нарешті події революції 1917 і слідуючого років є ілюстрація цієї активності і здібності до організації українського селянства. Активність ця так само яскраво виявляється за часів совітської влади. Селянство власне було тою єдиною соціальною групою, яка ніколи не припиняла боротьби проти совітської влади, яка в залежності від зміни ситуації знаходилася для неї все нові засоби. Повстанський рух, який не припинявся на Україні перші роки після захоплення влади більшовиками, був рухом селянських мас. Коли нерациональність цього засобу боротьби виявлялася, селянство для свого опору знайшло інші засоби. Використовується пасивний опір совітській владі, який виявляється в саботажі хлібзаготівель, в зменшенні посівної площі. Вдаються до індивідуального терору проти окремих представників совітської влади. Стають на шлях використання в інтересах селянства ріжними способами совітського державного і партійного апарату. Кожен раз, коли відбуваються тепер вибори до совітів, до органів кооперації, коли відбувається чистка совітського адміністративного і партійного апарату, совітська преса раз-у-раз констатує низку фактів, які свідчать про спроби селянства використати ці події в своїх інтересах. Селянство робить найрізноманітніші спроби проникнути в совітський апарат і підпорядкувати його своїм інтересам. Не зважаючи на постійні чистки, на найстисліший контроль, раз-у-раз констатується совітською пресою «засмічення» органів совітського управління на селі, «засміченість» комнезамів, переродження комуністичних сільських осередків. Є низка фактів, які свідчать, що ці окремі виступи селянства є свідомим рухом, є рухом, який має в собі елементи організованості. Дані совітської преси вказують, що серед кадрів нової інтелігенції, які витворилися за часів совітської влади, є люде, — не можемо, на жаль, встановити, як значна

є їх кількість, — які вважають себе представниками інтересів селянства. На підставі даних тої ж совітської преси можна констатувати, що серед українського селянства користується поширенням думка про селянську партію. Дані засудів совітських судів стверджують існування в окремих громадах селянських («куркульських») організацій, навіть подекуди факти випуску такими організаціями нелегальних відозв. Все це стверджує факт існування і розвитку селянського руху. Все це належить до фактів позитивного порядку.

Але поруч з тим не можна не рахуватися з фактами, які застерігають од прибільшення тої степені розвитку, якої набрав селянський рух. Рішальним для означення організованості і свідомості виступів кожної соціальної групи є наявність в її виступах моментів, які свідчать, що вона виступає не тільки во ім'я своїх місцевих інтересів, а во ім'я інтересів цілої групи, що вона усвідомлює свою належність до ширшого соціального цілого. Селянству, яке умовами свого існування, розкидано по цілій території окремими невеличкими громадами, особливо трудно піднятися по-над специфічні місцеві інтереси своєї громади, свого району до розуміння інтересів селянства, як цілого. Умови совітського режиму само собою утрудняють піднесення руху селянства на цей вищий шабель. І оскільки можна судити з даних совітської преси, перехід селянського руху до цієї вищої ступіні розвитку не відбувся. Ми допускаємо, що цей висновок, який ми робимо, залежить од неовності тих інформацій, що ними ми розпоряджаємо, але тим часом дані, які постачає совітська преса, допускають тільки такий висновок. При великій кількості відомостей про вияви селянського руху вражає разом з тим той у високій мірі різноманітний, різнородний, далекій від якої-небудь закономірності характер форм виявлення цього руху. Навіть така найбільш поширена форма спору совітській владі, як саботаж хлібозаготівель, виявляється в той спосіб і з тою інтенсивністю, яка примушує й тут бачити в першу чергу результат впливу спеціальних місцевих причин; навіть й тут переходу до в щой ступіні розвитку руху ніби не сталося. Не треба заступати очі на ті спеціальні труднощі, з якими буде зв'язана інтенсифікація селянського руху в майбутньому, оскільки теперішній сталінський курс що-до села залишиться непорушним. Теперішня політика совітської влади на селі означає поступаюче збіднення селянства, дальше погіршення його матеріального становища. А між тим не підлягає сумніву, що можливість акти зних виступів певних соціальних груп тісно зв'язана з рівнем їх матеріального добробуту. Голодна, обдірана і виснажена маса — а в такий стан хоче обернути сталінська політика селянство — є здібна на дивний голодний бунт, але не на організовану політичну боротьбу, яка дасть творчі наслідки.

Але само собою ті факти, які ми розглянули, не вичернують цілого питання, не дають і не можуть дати на нього повної відповіді. В кожному соціальному явищі відіграють роль поруч з іншими факторами також і фактори суб'єктивного порядку. І при наявності свідомості і організованості в певній соціальній групі справа здобуття нею прав буде залежати від того, чи посідає вона в даній історичний момент ту волю до опанування становища, до здобуття влади, яка являється неминучою преісею ус пішної боротьби і перемоги.

Чи набуде цієї творчої волі до боротьби і перемоги в всенациональному всеукраїнському масштабі наше селянство?

Даремне було б спробувати знайти відповідь на це питання. Можемо лише констатувати, що певні об'єктивні моменти на користь такого припущення існують, а чи стануть вони довершеним фактом й коли саме, на це відповідь може дати такий лише саме життя, лише творчі зусил'я тих, які знайдуть в собі цю силу і волю до перемоги.

В. С.

Про одну подорож

Не подумайте, що мова буде мовитися про щось приємне. Зовсім ні. Ходитиме всього на всього про подорож п. Я. Чижа, редактора американської газетки «Народня Воля», яка є головною дзвіницею Микити Шопала в Новому Світі.

Властиво, можна було б про цю подорож без великої втрати українській справі і замовчати, але шкода все ж таки звичайних отих американських українців, що можуть повірити фантазіям, а часом і справжнім вигадкам, які п. Я. Чиж написав з Європи і які з'явилися в його газеті під назвою «По дорозі у «Старий край». ч. ч. 106, 107, 108 і 109 цього року.

Що ж понаписував п. Чиж про Францію і українську еміграцію в своїй довгій, розтягнутій на четверо чисел газети, статті? Без перебільшення можна сказати фантастичні речі про саму Францію, а ще більше неймовірні про українську еміграцію.

Не будемо соромити п. Чижа тим, що він пише про саму Францію, про її селян і робітників, тим більше, що п. Чиж сам признається, що

«після двохтижневого побуту годі писати щось про цілу країну».

Не варте писання п. Чижа про саму Францію ще й через те, що він наївно признається, що то не його власні спостереження, а це «йому розказували». І як ми добре знаємо, хто йому це все розказував (хто й сам нічого не знає), то очевидно, вся писанина п. Чижа не має жадної об'єктивної вартости, а вказує лише на недопустиму для редактора газети легковажність і відсутність почуття відповідальности за написане.

Так повівся п. Чиж з самою Францією. Ще гірше з українською еміграцією в ній, лише з тою ріжницею, що, пишучи про цю останню, вже не згадує про те, що «після двохтижневого побуту годі писати щось про цілу країну», а пише хоробро, твердо і явно з чужих слів. Чиїх, побачимо потім.

Що з себе уявляють українці у Франції, по п. Чижеві?

Це звичайно наддніпрянці і галичане, але,

«В теперішню пору для цієї еміграції краще підходить інший поділ. Одні—це ті, що удержуються з власної праці, другі—кого удержує «хтось», часто не відомо хто. Ці другі, то провідники політичних організацій та угруповань головно полонофільського і большевицького напрямку».

Тепер читачі напевне вже визнають, хто саме диктував панові Чижеві його чистописання. Але постійте! «Букет» цим не поповнений. П. Чиж, чи той, хто його навчав, має погляд і на відносини наддніпрянців і галичан у Франції:

«Ставши разом на роботу, вони подекуди зблизилися між собою. Так що збручанська границя затерлася зовсім. Подекуди одначе до цього не дійшло, головно з вини полонофільської агітації, веденої за польські гроші гуртком людей, що називає себе урядом Укр. Народ. Республіки.»

Про ніякі факти, розумється п. Чиж нічого не говорить, а тому кваліфікація такого поетичного узагальнення є ясною, такою, яку не може замазати ні сумнівна похвала придніпрянців «пролазами», ні ще більше сумнівні здогади, що

«українські емігранти у Франції бажають вчитися від старшо-американської еміграції, як їм влаштувати своє життя на чужині».

Говорючи про укр. старшин наддніпрянської армії, він кидає таке:

«З великим запалом і посвятою вони працюють над тими гуртами емігрантів, серед яких вони опинилися, і там, де їх не відчужила по ло нофільська агітація, радо пристають до галицьких та волинських робітничих громад».

Розумється, укр. еміграція у Франції, прочитавши ці всі характеристики і рекомендації, роблені з серйозним виглядом, може тільки розсміятися. Але для чого таке нікчемне писання здалося п. Чижевi? А от для чого. Українська еміграція у Франції, каже він,

«у великій мірі стаючи під впливом укр. соціалістів-революціонерів», «свого роду центром має паризьку Громаду «Українська Громада у Франції», якої провідником являється бувший генерал укр. армії Микола Юхимович Шаповал, брат знаного і в Америці діяча та голови Соціологічного Інституту в Празі Микити Юхимовича. Його заходами ця Громада дістала чартер на всю Францію...

Так от для чого треба було п. Чижевi перепливити океан? Щоб похвалити братів Шаповалів і щоб для цього перекрутити істине становище еміграції у Франції до гори ногами. Очевидно, для того п. Чиж нічого не розкаже ні про Союз. Укр. Емігр. Організацій, ні про інші гурти, ні про їхнє фактичне становище, ні про ту позитивну роботу, що вони зробили чи роблять. Замість того займається він аналізом здогадів, опльовує працю в Лізі Націй представника укр. організацій в Європі проф. О. Шульгина. Не маючи найменшого поняття про те, в чому вона полягає і в яких обставинах проходить і до чого ведеться. Але хіба таким панам редакторам потрібна правда, факти і безсторонні висновки? Їм треба вихваляти один одного! Треба похвалити одного був. генерала та його брата, що готові все розвалити за - для ради своєї пихи!

Не заздriamo ні американській укр. пресі, ні читачам «Народньої Волі», яка друкує подібні документи.

Варто було б, щоб українська організована еміграція у Франції не пропускала мимо вуха подібні інформації, а щоб їх авторів тягла до публічної відповідальности. Може хоч тоді журналісти, подібні п. п. Чижам і компанії, навчатся більш обережно поводитися з істиною й із друкованим словом.

І. Заташанський.

« Блискуче спростовання ».

Справа хлібозаготівель не сходить із шпальт совітської преси. Про стан їх ми вже не раз також писали, одмічаючи з одного боку спротив населення совітській владі, а з другого, як наслідок цього спротиву, — невдачі цих самих хлібозаготовок.

Але тому, що справа ця є дуже актуальним питанням на Україні, не можемо й ми оминати її, й повинні тримати наших читачів в курсі того, як стоять ці справи в дійсності.

Ось приміром «Известия» ч. 232 з 8 жовтня на одній шпальті заклинуються від патетичного ентузіязму. Одмітивши, що при виготованню річного плану хлібозаготівель було багато скептиків в самій партії що-до виконання цього плану, «Изв.» пишуть:

«Досвід хлібозаготовок першого кварталу блискуче спростовує подібний скептицизм».

А через кілька шпальт на тій же сторінці, в іншій статті, складеній очевидно по даним з місць, тіж «Известия» пишуть:

«Нікчемні результати виконання вересневого плану хлібозаготовок по Миколаївській окрузі викликають серйозні побоювання. Темп хлібозаготовок по окрузі катастрофічно падає»...

Бідний совітський читач! Чому йому вірити — чи першому мажорному тону чи другому впрост таки «катастрофічно» мінорному? Де йому правди шукати, коли він думає, чи буде хліб чи не буде?

Правда, йому на допомогу приходить друга замітка, з якої ми оце цитували. В цій замітці, є ще мінорніші дані. Автор замітки обвинувачує, звичайно, у безвиходнім становищі справи хлібозаготівель «куркулів», якими, як на його, кишить совітська земля.

«В Одеській окрузі куркульською ідеологією заражені не тільки окремі комуністи, але й цілі осередки. Більше того в процесі хлібозаготовок виявилось, що цілий район (Овідіопольський) знаходиться під куркульським впливом»...

Ясно, що куркульські впливи не сприятимуть стягненню хліба. А ось ще цитата, що не без гумору доводить всю повноту «блискучого спростовання» большевицького скептицизму:

«Не краще стоїть справа в окремих селах і Мелітопольщини. В трудолубимовському сільсовіті хлібозаготівлі взагалі ще... не починалися».

Тут просто конфуз! Оце так «блискуче спростовання»!

* * *

З деяких районів відомості надходять просто таки анекдотичні. «Известия» ч. 233 з 9 жовтня містять сводку про неприпустиму ролю комсомолу в справі хлібозаготівель на Північній Кавказі та на Україні, з якої видно не тільки спротив владі, але просто «безобразия», як висловлювався тов. Молотов.

Ось напр. комсомолец Гоношенко, з станиці Дворцовської (Північний Кавказ) на зборах, присвячених справі хлібозаготовель, заявив.

«Совітська влада змущується з хліборобів, вимагаючи продажу всіх лишків хліба державі. Ми цього не хочемо». (ростріл «Известий»).

Звичайно, «Известия» обурюються від такої постановки питання і запитують:

«Хто це «ми» в устах товариша Поношенка? Ми — комсомольці, середняки, бідняки? Чи ми — куркулі, що ховають своє збіжжя в землю, — розібратися трудно».

Не будемо й ми розбиратися, хто це «ми», бо воно й так видно, тим більше, що слідуючий приклад, показує ясно, що устами таких комсомольців, які — як на большевиків — «звихнулися», говорить саме населення. Ось в Одеській окрузі в станиці Раздольній, комсомолец Савич на зборах просто сказав:

«Хай тільки прийдуть до нас товариші по хліб, — к и с л о т о ю о б і л л ю!»

Це вже серйозніше звучить, ніж у Гоношенка. І песимистичні зауважують «Известия»

«А чи ж Гоношенко та Савич є одиниці?»

Безперечно, совітській владі видніше, ніж нам, чи такі Гоношенки чи Савичі є одиницями, чи сотками, та такі заяви є характеристичними.

* * *

Одначе є і гумористика:

«Робітники Андріїво-Івановського району (Україна) в саму гарячу пору хлібозаготовок рішали проблему: чи хліб чи.. футбол. І питання було вирішено на користь футболу, яким і поспішили за ятися». («Изв.» ч. 233 з 9 жовтня с. р.).

Що то молоде!

Z.

З преси.

Які ідеологічні настрої студентства на совітській Україні? Це питання ставить п. Волков в ч. 17-18 «Большовика України» і приходить після довшого аналізу до висновків, які роблять честь його комуністичній хоробрості, але разом з тим викривають повну мізерність заходів КПБУ переробити всю інтелігенцію вдрібних большевицьких агітаторів. Та картина, яку розгортає автор замітки, воістину є показна. Особливо коли взяти на увагу те, що окупаційна влада розпоряджає всіма найбрутальнішими способами переробити настрої і думання своїх рабів-громадян в який завгодно спосіб:

«Чи завжди наша вища школа виховує не тільки кваліфікованих фахівців, але й майбутніх громадських діячів» (читає -- бодилевський. Ред.).

запитує п. Волков. І відповідає тоном, який не припускає ніяких заперечень в такий спосіб:

«доводит: ся констатувати, що в процесі повсякденного життя студентство відстає від авангарців робітничої класи у розумінню завдань соціалістичного будівництва. Це лихо стає масовим, воно охоплює не тільки віддалені міста, але і Київ, і Дніпропетровське, і Одесу, і навіть Харків».

Розуміється п. Волков певний, що не дивлячися на такі розміри біди, коли напружити трохи об'єднані сили КПБУ, ГПУ, комсомолу і т. д., то все вийде на краще і на Україні вродиться повно фахівців і дипломованих комуністів. Ми в те не віримо і продовжуємо думати, що найліпший засіб щоб на Україні була справжня освіта, це вигнати дводушну московську окупацію, що прикриваючися комунізмом, з шкіл робить відділи ГПУ, а з громадянства підлих рабів.

* * *

Може будуть такі наївні люде, що, прочитавши про з'їзд славістів у Празі, гадатимуть, що московські вчені приїхали туди для того, щоби посувати науку... Виявляється, що то було лише про людське око. Про справжню мету приїзду московських славістів до Праги, по ширості розповідає замітка «Боротьба з українською пропагандою» у паризькій газеті «Возрожденіє» ч. 1598. Ось що там оповідається:

«В Празі кілька місяців тому склалося т-во «Єдинство», що про пагує ідею єдності трьох гілок руського народу. Основне завдання цього т-ва — боротьба з брехливою пропагандою українських сепаратистів шляхом видавання відповідної літератури, популярної, але науково добросовісної. Т-во скористувалося приїздом до Праги російських вчених в зв'язку з з'їздом славістів, улаштувало «чайку час» для своїх співвітчизників і гостей. Під час жвавої бесіди обмірковувалися кращі способи досягнення мети т-ва, при чому деякі промовці, висловлювалися в напрямі необхідности почати видавання популярних брошюр по «українському» питанню малоросійською мовою, себ-то мовою Шевченка, а не тим волянюком, який вигадав Грушевський і який виставляється як «українська» мова».

Так от чим під прикриттям з'їзду славістів займаються московські вчені-славісти. Їх обходить не наука слав'янознавства, а технічне удосконалення способів боротьби з українським національним рухом, видання завідомої недобросовісної літер. для каламутення несвідомої української людини. Українською рухові вона і її автори не страшні, бо від них їхне вже трупом, од якого вже вадить всіх братів слов'ян і сусідів.

З приводу чуток про переговори німецьких і французьких націоналістів, В. Абрамович у «Социалистическому Вестнику» (ч. 19 з 10 жовтня с. р.) не може заховати своє обурення. Як так?

- «Військовий союз між Францією та Німеччиною ! Спільний похід проти Східної Росії! Військова інтервенція європейських імперіалістів проти «республіки совітів»! Змовні плани проти «штабу світової революції», офіційно підтвержені німецькими й французькими міністрами!»

І більшовики, на таку грізну небезпеку, ніяк не реагують, ані чирчик; просто мороз проходить по-за шкурою автора з «Социалистического Вестника».

«Ні одної запальної передовиці або великої статті, ніяких громів проти змовників, ніяких ханшлагів, ніякої «кампанії»,— а в популярних органах, призначених для масового розповсюдження, ніякої навіть згадки про всю цю справу».

І рішає автор замітки — що

«Політбюро вирішило фактично сховати від російських громадян, од всього населення Росії злочинську діяльність німецьких націоналістів».

Читаючи це, мимоволі напрошується запитання, чиїм адвокатом виступає автор «Социалистического Вестника»?

* * *

З де-якого часу кавказька преса жваво обговорює справу об'єднання Кавказу для захисту особливо від московських зазіхань. З'явилися статті в «Прометеї», в «Незалежному Кавказі», книжка п. Бамата... Ця отання дала привід «Возрожденію» в передовій статті (ч. 1601) вставити і своє слово непрохане в дискусію кавказців такого колоритного змісту:

«Для кавказьких самостійників єдиним виходом з сучасного стану річей було б вкласти меч, піднятий ними проти Росії у пихви і визнати, що лише в союзі з національними російськими силами вони скинуть більшовиків і повернуть собі колись створену єдність Кавказу».

Як нам не шкода «Возрожденія», а мусимо йому сказати правду, що навряд чи можна кавказців тепер спокусити врятуванням Кавказу через обіцяного намісника в Тифлісі. Такий жарт навіть для гумористичного журналу тепер не візьмуть.

Українська етнографічна виставка Педагогічного Конгресу в Женеві.

З широкого світу.

— Друга сесія Виконавчого комітету світів почнеться 19. IX. На порядку денному: доклад комісаріату закорд. справ, контрольні цифри народного господарства, бюджет на 1930 рік, організація союзного комісаріату хліборобства і т. и.

— Головою австрійської соц.-демократії нереобрано Віденського бур-мистра Зейтца.

— Відкрито новий міст на Рейні між Дюсельдорфом і Нес, що має 780 метрів завдовжки і будова якого обійшлася приблизно 15 міль. марок.

— В Словенській столиці Любляні відбулися свята на спогад створення Наполеоном Ілрійського королівства.

— Дирижабль «Граф Цепелін» облетів цілу Голандію в тім числі Амстердам, Роттердам, Гаагу, королівську резиденцію Гет-Лоо і т. д.

— Міжнародний Союз т-в пропаганди ідеї Ліги Націй відкрив конкурс на емблему Ліги Націй (прапор, герб, відзнака); перша премія 1000 флоринів.

— Італійське т-во «Про Оріенте», головою якого є прелат Франческо Галоні, зібрало в цьому році 3 з пол. м-л. на пропаганду італійської культури на ближньому сході і на Україні. Між иншим, це т-во недавно вже відкрило «Італійський Дім» в Софії.

— В Барсабек (Швеція) закінчено надзвичайно цікаві розкопки пра-історичних могил, селищ то-що, які вказують на значну вищість шведської культури кам'яного віку над загально-європейською.

— Шведським колоністам, що їх большевики недавно вигнали з України, надходять з усіх кінців Швеції всякі пожертви. Вже зібрано 65 тон річей і значну суму грошей на повосілля.

— По наказу нового Литовського уряду у був-диктатора проф. Вольдемараса переведено трус.

— Президент Португальської республіки ген. Кармона відбув візиту до Мадриду.

— До Царьгороду прибула з візитом англійська ескадра під командою адмірала Фільда, що має зі своїм штабом бути прийнятій Кемаль нашою. З цією візитом зв'язують переміну турецької політики.

— На австралійських виборах повну перемогу одержала робітничка партія.

— Екіпаж «Графа Цепеліна» відмовився взяти участь в подорожі «Цепеліна» до північного бігуна. Д-р Екенер має намір набрати новий персонал і за зиму підготувати його до важкої подорожі.

— Московські білогвардійці розграбували совітський консулят в Тянь-Дзіні. Арештовано кілька душ.

— В Перській затоці вловлено невиданої величини перлину, що оцінено приблизно в 6.200.000 фр.

— В Ліверпулі від пожежі стався вибух на франц. пароплаві «Оклагома».

— Італійська наукова експедиція до Родезії під проводом Атіліо Гагі знайшла на дні висохлого озера Кароо кістки невідомих досі звірят колосальних розмірів.

— У Ватиканській бібліотечі випадково знайдено документ, що точно встановлює походження Христофора Колумба, який народився в Роколето від батьків, що народилися в Кінто і які вели свій рід з Савони.

— Як повідомляють німецькі газети, могили померлого д-ра Штреземана вклонилося не менше 300 тисяч душ.

— В Будапешті відкрився міжнародний конгрес медичної гідрології.

— Турецькі доки спустили на воду після довшої репарації крейсер «Явуз», бувший «Гебен».

— В Мексиканському штаті Жаліско під час виборів в селі Теклотленд вбито 8 душ, поранено 138, з них 30 тяжко.

— Позачерговий з'їзд совітів прокламував виділення Таджикистану з Узбекистану в окрему республіку, таким чином число ефемерних «окремих» республік доведено до семи.

— В Петербурзі вітер з моря нагнав велику повідь; залиті цілі частини міста.

— Шведська Академія Наук відсвяткувала 150 ліття великого шведського хемика Берземуса.

— Большевики під натиском китайців залишили зайняте ними місто Кіанг-Хсіен.

— 2 тисячі совітських громадян Харбинського концентраційного лагерю, як протест проти китайської влади, оповістили голодуванням.

— Совітський уряд розпустив велику кількість «колхозів», що продавали пашню приватним особам.

— Шведська поліція арештувала представника Комінтерну Леона Броновича-Яновича.

Хроніка.

3 Великої України.

— В Академії Наук. Перше засідання Ради ВУАН, з участю нових академиків, призначено на 18 листопада, а початок сесії Академії — 15 листопаду. Наступного академічного року передбачено три сесії УАН, що відбудуться в листопаді, березні та травні місяцях («Пр. Пр.» ч. 230 з 5. X).

— Виступ президента УАН на робітничих зборах з доповіддю про роботу Академії. До Одеси прибув президент УАН — академик Заболотний для організації морської біологічної станції. На зібранні робітників прокатного заводу академик Заболотний виступив з доповіддю про роботу УАН («Изв». з 6. X).

— «Самооподаткування», яке ухвалюється ВУЦВК-ом на черед. Секретаріат ВУЦВК-у ухвалив постанову про самооподаткування селян в цьому році. В минулому році по Україні на підставі подібної ж ухвали ВУЦВК-у «самооподаткувалися» 84,6 відс. усіх сел («Пр. Пр.» ч. 229 з 4. X).

— Як це «самооподаткування» переводить с.я. В с. Гуляйполі Запорізької округи підчас зборів в справі самооподаткування, селянин Кириленко з лайкою кинувся на уповноваженого від округи, що головував на зборах, і побив його. Кириленка заарештовано («Пр. Пр.» ч. 229 з 4. X).

— Стан комуністичної партії на Україні. Бюро ЦК КПБУ відзначило зростання КПБУ за перше півріччя 1929 р. на 16, 8 відс. проти першого півріччя 1928 р.; одначе відзначено послаблення зростання

КПБУ в другому кварталі 1929 р. майже двічі та зменшення відсотку робітників від варстату й наймитів на 4,1 відс., як порівняти з першим кварталом 1929 р. Зауважується зростання сільських партійних осередків коштом наймитів, по 18 організаціях, наприклад, прийом наймитів становить 29, 9 відс. замість 40 відс. Відмічається також зменшення питомої ваги жінок у складі прийнятих та зменшення числа українців-комуністів («Пр. Пр.» ч. 230 з 5. X).

— Німецькі робітники на Україні. До Донецького басейну прибула з Німеччини 8-ма група висококваліфікованих німецьких робітників-металістів («Ком». ч. 221 з 26. IX).

— Українізація. Комісія по українізації визнала, що в Київському Округомгоспі співробітники не розмовляють укр. мовою, не провадяться на укр. мові наради та збори та не українізовано листування.

Особливо відповідальні співробітники не звертають на українізацію жадної уваги. Трамвайні кондуктори також майже зовсім не звертаються до пасажирів укр. мовою.

В Соробкоопі, як визнала комісія, українізація має формальний характер. В Соробкоопівських установах майже ніхто не уживає укр. мови і 75 відс. листування ведеться рос. мовою.

Телефонна сіть Києва також не піддається українізації й телефоністки говорять по російськи.

В насінньовій управі Цукротресту частина службовців ще й не починала вчити укр. мову, а помішник завідувача «негативно ставиться до українізації». («Пр. Пр.» ч. 229 з 4. X).

— Жидівська колонізація й американські жиди. В зв'язку з виділенням Біро-Біджанського району на Далекому Сході для жидівської колонізації, американське товариство допомоги жидівській колонізації в ССРСР (ІКОР) організувало експедицію для всебічного вистудіювання Біро-Біджану.

До складу комісії увійшли такі особи: проф. Ф. Гаррис, яко голова, Б. Давидсон, Ч. Кунц та К. Саулс. В Біро-Біджані більшовики до експедиції ставилися надзвичайно добре. Далеко-Східній виконком асигнував на її роботу 5.000 карб. Членам експедиції відвели спеціальні вагони і т. и. («Пр. Пр.» ч. 232 з 8. X).

Після 6 тижнів побуту в Біро-Біджані, американсько-жидівська комісія вернулася до Москви, де була прийнята головою Совнаркому ССРСР Риковим, якому комісія передала матеріяли свого обсліду та свої пропозиції. Комісія зазначає, що Біро-Біджан цілком придатний для широкої колонізації. Головну увагу треба буде звернути на розвиток високо-технічних культур. З тої причини, що там випадає багато дощів, добре буде там культивувати риж, овочі, корнеплоди. Добрий є цей край також для скотарства та багатий на рибу та пушних звірів. Біро-Біджан має великі перспективи в промисловому відношенню. Він багатий на золото, залізо, кам'яне вугілля, графіт, граніт та мрамур всякої якости. Особливо великі можливості сховані во лісних багатствах Біро-Біджану. На думку Гарриса, місцеве населення Біро-Біджану ставиться цілковито прихильно до жидів-колоністів. Т-во ІКОР ніби проєктує витратити протягом 5-ти літ 1 мільйон доларів на переселення жидів до Біро-Біджану й заосмотрити їх потрібними машинами. («Изв.» ч. 230 з 5. X).

— Вимоги закрити Київські церкви та синагоги. Об'єднаний мітинг робітників ГЕМ-У, трикожажної фабрики, Ленкузні та штампувальної фабрики ухвалив просити

ВУЦВК закрити синагогу, що коло ГЕМ-У й передати її під робітничий клуб.

— Синагогу на вул. Толстого — 36 на Солом'яни вимагається віддати під гуртожиток для студентів з числа тисячі, які будуть до високих шкіл послані за вибором сов. влади.

В зв'язку з переходом з біжучого навчального року Київського Сільсько-Господарського Інституту до Голосієва, вимагається Преображенський монастир, що в Голосієві, закрити й спорудити в ньому гуртожиток для студентів.

— Загальні збори Жовтневого району міліції ухвалили просити віддати малу церкву в Софійському соборі для клубу міліціонерів.

— Загальні збори, на яких були присутні німці, латиші та естонці, ухвалили вимогу про закриття лютеранської церкви («Пр. Пр.» ч. 230 з 5. X).

— Антирелігійний рух між жидами. — Робітники 19 підприємств Одеси, на яких переважають жиди, постановили працювати 6 жовтня й заробіток цього дня призначити на придбання тракторів для жидівських колоній та на будову літака «Біро-Біджан». («Изв.» ч. 231 з 6. X).

— «Трудащі» жиди міста Проскурова ухвали в день жидівського свята 6 жовтня працювати, і заробіток віддали на користь індустріялізації сільського господарства та на збудування літака «Біро-Біджан». («Пр. Пр.» ч. 229 з 4. X).

— Загальні збори жидів, що працюють в артілі інвалідів-кравців, ухвалили працювати на жидівські свята 4, 5, 6 і 14 жовтня й половину заробітку за 6 жовтня віддати на користь ОЗЕТ-у.

— Жиди-члени артілі «Текстильник» ухвалили працювати на жидівське свято «Рош-гашоно» («Пр. ч. 230 з 5. X).

— Черевний тиф шириться. Число захворінь на черевний тиф по Україні далі збільшується. Очікується також дальше зростання епідемії. («Пр. Пр.» ч. 229 з 4. X).

— Бракує підручни-

к і в. По околах Севастополя немає шкільних підручників. Тільки в коремих випадках школи забезпечені підручниками на 75 відс. Цілковито немає книжок для 4 року науки («Изв.» ч. 232 з 8. X).

З укр. життя.

— 1 0-ти літній ювілей. Більше, як 150 років багато емігрантів із Закарпаття переселилося в південну Угорщину, недалеко від Дунаю, в округу Бачка, що нині є під Югославією. Вони й по цей день додержали свою національну окремішність. Нещодавно в центрі їхнього скупчення в с. Керестурі відбулося урочисте святкування десятилітнього ювілею «Руського Народне-Просвітнього Дружства». Свято продовжувалося два дні. Почалося воно з дитячого концерту, в якому виступали шкільні діти з укр. піснями та декламаціями. На другий день відбувся ювілейний концерт. В концерті брала участь оркестра студентів з Куцури, мішаний хор з Міклашевців, що співав самі укр. народні пісні. Була теж укр. театральна вистава. («Народня Воля»).

Газетні звістки

— З'їзд слов'янських філологів в Празі. Відбувся перший з'їзд славистів, на якому взяло участь багато філологів з цілого світу. Від українців взяли участь чимало вчених. Делегати з совітської України (Пилипенко і Синявський) були також. («Діло». ч. 226).

— Зловживання в Київській опері. В Київській державній опері викрито великі злочинства адміністрації. Останній сезон опери скінчився недобором в 200.000 карб. Ніяких записів з продажу квитків не було. Гроші видавалися без запису. («Народня Воля». ч. 112).

— «Культурні шкідники» на Україні. Большевицька влада в Катеринославі

викрила організацію т. зв. «культурних шкідників», що складалася з учителів залізничних шкіл. Члени цієї організації діставали всі скфонфісовання урядом книжки замість релігійного, соціального та іншого і давали ті книжки безплатно до бібліотек та чительень. В 462 читальнях, в яких булопо, над мільйон книжок не знайдено ні одної книжки Леніна, ані про Леніна («Укр. Голос». ч. 39).

— Бунт рекрутів на Україні. У Харькові підчас побору до червоної армії були криваві заворушення. У Полтаві рекрути поставили вимогу, щоб їх було приділено до місцевих залог, і відмовилися виїхали в глибо СССР («Укр. Нива». ч. 40).

— Боротьба села з комунією. На цілій Україні селяне перейшли до чинної боротьби проти большевиків. Між іншими в с. Іванівці на Київщині забили селяне трьох большевиків, які прийшли в село закладати комуну. Під Кременчуком — забили редактора «Радянський Селянин». В с. Манькова, коло Гумані, натовп жінок побив геометрів, що прийшли вимірювати поле під сільською комуну («Час». ч. 304).

— Перший український нець в Музичній Академії у Лондоні. Михайло Кучер, 19 літній талановитий скрипак, син відомого вінніпецького громадянина виїхав до Лондону на семилітню науку в тамошній королівській музичній академії, яка є найвищою школою в цілій британській імперії. На 3-х річну безплатну науку цей юнак заробив своєю грою на остаточному іспиті, в якому брали участь сотки музиків з цілої Канади. («Час». ч. 301).

— Смерть Оберучева. В Нью-Йорку помер відомий колись московський полковник К. Оберучев, який 1917 року був командантом військ Київської округи. В 1917 р., яко завзятий ворог «сепаратизму», поборював українських рух і старався не допустити до утворення українських окремих військових частин. Він був ініціатором заборон всяких укр. з'їздів, він вислав московські час

тини розброювати укр. полки, що доводило до кривавих сутичок. Ця боротьба закінчилася тим, що Оберучев був примушений покинути своє становище і наслідком побіди укр. самостійницького руху та під напором більшовизму Оберучев опинився на вигнанню, де і помер («Діло». ч. 227).

З життя укр. еміґрації

У Франції.

— По Союзу Укр. Еміґр. Організації у Франції. — В Генеральній Раді. 21 жовтня відбувся чергове засідання Генеральної Ради, на якому постановлено: 1) розіслати виготовлені вже протоколи 6-го з'їзду Союзу; 2) прийняти до відома інформації секретаріату: про відбуття подорожі членів Громади в Монтро до Шалету про переговори з Громадою в Дів в справі приїзду туди членів Генер. Ради, про стан організаційних справ в Громаді в Креї і т. п.; 3) В справі заснування дитячої школи в Крезе вирішено звернутися до правління заводів Шнейдера з проханням відпустити помешкання і меблі; 4) По докладу заступника Голови Ген. Ради про побачення з представницею секретаріату Міжнародного Союзу помочи дітям доручено секретаріату виготовити спеціальний доклад про потреби дітей укр. еміґрації у Франції; 5) затверджено порядок денний конференції представників Громад 9-11 листопаду; 6) по докладі Голови Ген. Ради про перше засідання секретаріату Підкомісії в справах допомоги дітям еміґрації при Вис. Комісарі Ліги Націй, вирішено

настоювати на упрощенню анкети яку виробляє згаданий секретарят, і на прискоренню цілої справи; 7) в справі організації лекцій д-ра Донцова прийнято до відома вислання необхідної на подорож суми і затверджено текст обіжника до Громад про порядок і організацію лекцій на місцях; 8) доручено секретаріатові набути видання Ліги Націй «Міжнародній статистичній підручник Ліги Націй», з також дані Франц. м-ва хліборобства про обслідування еміґрантських господарств у Франції.

В Чехії.

— В Українськiм Історично-Филологічнiм Товариствi в Празі У вiвторок, дня 15 жовтня, о 3 г. 30 м. в помешканні Клементіну, ч. II, відбулися доклади дійсних членів: 1) Огіска І. «Вплив Реформації на розвиток літературної української мови» і 2) Чижевського Д. І. — «Світогляд п. Куліша».

В Америці.

— Вистава праць Архипенка в Нью Йорк. Велика департаментова крамниця відчинила в Нью Йорку виставу модерної різби та кераміки відомого українського різьбяр Олександра Архипенка. На виставі є також кілька модерних вікон його ж роботи («Канад. Українець», ч. 39).

— Український фермерський з'їзд. В Дельфіні (Канада) відбувся перший фермерський з'їзд, в якому взяло участь 250 делегатів з цілої околиці. На з'їзді були прочитані реферати на фахові теми («Укр. Голос», ч. 40).

Зміст.

— [Париж, неділя, 27 жовтня 1929 року — ст. 1. В. Лубенський. На історичні теми — ст. 2. П. Сулятицький. Українці в Кубані (Закінчення) — ст. 6. У. Доклад б. смеловеховця Воронова — ст. 10. В. С. З життя з політики — ст. 15. І. Загашанський. Про одну полорож — ст. 19. З преси — ст. 21. З широкого світу — ст. 25. Хроніка; З Великої України — ст. 27. З укр. життя — ст. 29. Газетні звістки — ст. 29. З життя укр. еміґрації: — у Франції — ст. 30. В Чехії — ст. 30. В Америці — ст. 30.

Комітет по влаштуванню вечірки у Ліоні на користь Фонду Українських Інвалідів війни і праці

просить не відмовити примістити в «Тризубі» нижченаведене справозданя Комітету про дохід вечірки 21 вересня с. р., влаштованій в Ліоні:

Прибуток:	фр. с.
Буфет	804.55
Жовто-блакитні розетки	281.20
Американська лотерея:	
а) Портрет Т. Шевченка (пожертва від Громади)	237.05
б) Букет квітів	61.—
Р а з о м	1.383.80
Видаток:	
Буфет	464.30
Винаймання меблів	30.—
Квіти	15.50
Оголошення й запрошення	6.60
Р а з о м	516.40

Чистий прибуток в сумі 867 фр. 40 с. відіслано поштовим переказом на ім'я п. ген. О. Удовиченка до Парижу.

Комітет висловлює щире подяку всім особам, що взяли активну участь у вечірці та всім гостям, що відвідали її і сприяли матеріальному її успіхові
Комітет.

Ід Шкільної Ради Укр. Дитячої Школи в Кінотанжі

Надсилаючи при цьому реєстр пожертв, що поступили на користь Української Дитячої Школи ім. Т. Шевченка в Альгранжі, Кінотанжі-Нільванжі з 15 травня по 1 жовтня 1929 р., Шкільна Рада вімені батьків і дітей учнів Школи приносить всім жертводавцям найширшу подяку.

Голова Ради — Силенко (-)
За секретаря — Галушко (-)
12 жовтня 1929 р.

Р е є с т р.

пожертв, які поступили на користь Української Дитячої Школи ім. Т. Шевченка в Альгранж-Кінотанж і Нільванж з 15 травня по 1 жовтня 1929

А. Г р о ш е в і п о ж е р т в и:

1. Від Генеральної Ради С.У.Е.О. у Франції (з шкільного фонду — субсидії за червень, липень і серпень місяці)	300.-
2. Від п. Тушицького	10.-
3. від п. Галушко	10.-
4. від п. Христина	10.-
5. Від Укр. Громади в Оден-ле-Тіні	72.-
6. від Укр. Робітничої Спілки в Кінотанжі	25.-
	427.-

В с ь о г о

427.-

Б. Р і ч е в і п о ж е р т в и:

1. Від п. Лоя Омелька — два великих малюнки в оправі: С. В. Петлюри та Т. Шевченка.	
2. Ілька Тхора — годинник.	

Ш к і л ь н а Р а д а.

12. X. 1929 р.

НА ЗИМОВІ ВЕЧЕРИ

Треба вже тепер зрбити запас з потрібних укр. книжок. Українська Книгарня Тесдора Сазули Відні одинока центральна книгарня за кордоном поповнила свой склад всіма новинами зо всіх українських земель і продає їх по оригінальним цінам. Великий склад картин, мап, листівок, портретів і відзнак. Жадайте безплатно каталогу по адресі:

Ukrainische Buchhandlung. Theodor Sawula, Wien I. Riemerg. 2 Autriche.

Вже виішов із друку й продається по всіх книгарнях
VII-ий Ричник безпартійного, літературно-громадського

КАЛЕНДАРЯ-АЛЬМАНАХА „ДНІПРО“ НА 1930 РІК.

Видання Товариства Допомоги Емігрантам з Великої України у Львові.

В календарі на цей рік взяли участь (по альфаб.) артист-малюар М. Бутович, В. Дорошенко, Д-р Д. Донцов, Ф. Дудко, М. Залізняк, А. Коломієць, Ю. Косач, Ю. Ліпа, Ю. Магалецький, Е. Маланюк, А. Маринівський, Ген. Омел'янович-Павленко (старший), А. Петренко, Ген. В. Петрів, С. Русова, В. Самійленко (помертні вірші), С. Сірополько, С. Черкасенко.

Ціна календаря 3 зол. (3 пересилкою 3.30). — Книгарням опуст.
Адреса для замовлень: Львів, Руська З/Ш. п. Тов. Допомоги Емігр. з Вел. України.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.
(дійсна лише до 31. XII. 1929 р., а з 1. I. 1930 р. — посилати безпосередне на повищу адресу редакції й адміністрації). Для переказів: «Le Trident», chèque post. de Paris 898.50.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко.**

Le Gérant: M-me Perdrizet.